

50 uvida iz ovogodišnjeg izvješća [UEFA-inog Europskog klupskog okruženja talenata i natjecanja](#)

Posjećenost

1. Snaga europskog nogometa u ovom izvješću jasna je zbog činjenice da je više ljudi no ikad prije gledalo europski nogomet. Odličan povratak publike nakon pandemije je dokaz ogromne strasti navijača diljem europske klupske piramide. Izvješće pokazuje da je u natjecateljskoj 2022./23. godini 209 milijuna gledatelja posjetilo europske klupske utakmice.
2. 109 milijuna gledatelja koji su bili na utakmicama najviših liga tijekom natjecateljske 2022./23. godine predstavlja 4% povećanja posjeta u usporedbi s prethodnim rekordom u natjecateljskoj 2018./19. godini. Kad se uračuna najmanje 68 milijuna posjeta u nižim ligama, 13 milijuna na utakmicama kupova, 16 milijuna na UEFA-inim klupskim utakmicama, najmanje 3 milijuna u klupskim utakmicama ženskog nogometa, ukupna brojka dostiže nevjerojatnih 209 milijuna navijača. Broj posjetitelja utakmica nižih liga naglašava dubinu europskog profesionalnog nogometa, koji napreduje izvan sjajnih svjetala europskog i nogometa najviših liga.
3. Poredak ukupne posjećenosti profesionalnog nogometa uglavnom se podudara s brojem engleskih gledatelja koji doseže gotovo 45 milijuna. Nizozemska se ugodno smjestila na šestom mjestu iza tradicionalno pet velikih zemalja s više od 9 milijuna posjetitelja klupskih utakmica.
4. Nakon višestrukih ograničenja zbog globalne pandemije natjecateljska 2022./23. godina obilježena je kao prva natjecateljska godina s punim povratkom na stadione diljem Europe. U ohrabrujućem trendu najmanje 33 muške lige zabilježile su ukupno veću posjećenost u usporedbi sa zadnjom pred pandemijskom natjecateljskom 2018./19. godinom. Ne samo da su se gledatelji vratili na stadione, već je 14 liga imalo najveću posjećenost u posljednjem desetljeću koja je zabilježena u Engleskoj, Francuskoj i Švicarskoj.
5. 17 klubova uživalo je u posjećenosti domaćih ligaških utakmica s više od jednog milijuna u 2022./23.: šest klubova u Engleskoj, po tri kluba u Njemačkoj, Španjolskoj i Italiji, te po jedan u Škotskoj i Francuskoj. FC Barcelona je imala najveću ukupnu posjećenost ligaških utakmica u 2022./23. dok je Manchester United FC drugi po poretku iako se poredak mijenja ako se dodaju gledatelji kup i europskih utakmica. AS Roma i Olympique de Marseille doživjeli su najveći poslije pandemijski rast, premašivši po prvi put brojku od milijun gledatelja.

Trendovi transfera (do zatvaranja europskih tržišta 3. rujna)

6. Ovog ljeta zabilježene su rekordne brojke ulaganja u transfere, što odražava povjerenje u europski klupski nogomet koji se vraća na tržište. Klubovi iz Saudijske Arabije pridružili su se klubovima Engleske Premier lige kao drugi glavni izvor neto ulaganja, iako vrsta ulaganja dosta značajno varira. Europski klubovi potrošili su ovog ljeta (2023.) na transfere ukupno 7,2 milijarde eura, srušivši prijašnji rekord za 3% (ljetno 2019.) te prošlogodišnji za 24%. Ovo predstavlja izvanredan oporavak od 88% iz ponora pandemije (ljetno 2021.) u kojem su se klubovi hvalili sa 7 milijardi eura izgubljenih prihoda.
7. Iako je ukupna potrošnja iznad prijašnjih rekorda, tajmign ovih ulaganja znatno varira u odnosu na vrhunac iz ljeta 2019., kad je potrošnja bila relativno zapečaćena s 36% na početku prijelaznog roka. Ovog ljeta je samo 24% predviđene potrošnje bilo dogovoreno unaprijed, što znači da je prijelazni rok započeo s 800 milijuna eura manje u odnosu na prethodni rekord. Djelatnosti transfera ovog su ljeta potom napredovale istim tempom do prije velikog ulaganja od 1.1 milijarde eura u posljednjih pet dana prijelaznog roka, što je jednako 700 milijuna eura više nego u ljetu 2019. Ovo je vrijedno pažnje, budući su najveće lige u Europi dotad već počele, što predstavlja povećane promjene u momčadima europskih klubova.
8. Europski klubovi koji razvijaju talente ovog su ljeta dosegli rekordne razine. Ovog ljeta (2023.) od transfernih naknada zaradili su procijenjeni rekord od 7,9 milijardi eura, oborivši tako prethodni rekord od 15% (ljetno 2019.) i prošlogodišnju zaradu za 39%. Revidirani učinak bit će potvrđen u narednim izdanjima UEFA-inog *"The European club Financial & Investment Landscape reports"*, ali 70-75% bruto zarade tipično se prevodi u dobit od transferne prodaje. Financijske godine koje završavaju u 2023. i 2024. bit će stoga značajno profitabilne s 5,5 do 6 milijardi eura dobiti od transfera.
9. Pretpostavlja se da će ovog ljeta klubovi na najmanje dvanaest glavnih tržišta dostići rekordnu dobit od transfera u ljetnom prijelaznom roku (Belgija, Danska, Engleska, Njemačka, Izrael, Italija, Mađarska, Norveška, Škotska, Slovenija, Švedska i Švicarska).
10. Ovog ljeta više od polovice izdataka za transfere europskih klubova uloženo je u igrače mlađe od 23 godine. Postotak je bio najveći na tržištima koja razvijaju talente; austrijski klubovi (92%), švicarski klubovi (83%) i belgijski klubovi (81%). Ovo je u velikoj suprotnosti s Turskom koja za 12% odudara od Europe, Meksikom (19%) te klubovima iz Saudijske Arabije (samo 5% naknada za igrače mlađe od 23 godine).
11. Vjeruje se da je 98 europskih klubova najviših liga i nadalje 40 drugoligaških klubova ovog ljeta prodalo jednog igrača po rekordnoj cijeni, ponekad za više nego u cijelom prijelaznom roku. Ovo predstavlja značajno povećanje u 82 prvoligaška kluba i 32 drugoligaška kluba koji su ovog ljeta oborili svoj klupski rekord od prodaje. Vjeruje se da su 9 danskih, 8 francuskih, 6 portugalskih, 5 engleskih, 4 njemačka, 4 srpska i 4 španjolska prvoligaška kluba ovog ljeta u prodaji igrača oborili svoj ukupni rekord svih vremena.

12. Potrošeni su kilometri novinskog papira o ostalim tržištima, ali drugu godinu zaredom engleski klubovi dominiraju tržištem transfera, što u postocima iznosi 30% globalnih djelatnosti transfera, 35% globalnih izdataka za transfere, 25% globalne zarade od transfera i sudjelovali su u kupovini i/ili prodaji s 44% vrijednosti ovih poslova.
13. Relativno mali broj transfera i velika potrošnja objašnjavaju se velikim cjenovnim razlikama na različitim tržištima. Klubovi engleske Premijer lige potrošili su ovog ljeta 18.7 milijuna eura po igraču, pet puta više nego klub Serie A i šest puta više nego je potrošio klub La Lige po pojedinom poslu.
14. Tijekovi transfera detaljno su analizirani. Engleska i Španjolska imaju značajan novčani tijek naknada za transfere iz prve lige u niže ligaške klubove (15% i 16% ukupne potrošnje). Ovaj tijek transfera, koji u stvari djeluje kao domaća preraspodjela manji je od 7% na svim ostalim tržištima.
15. U ligama „petice“, u klubovima koji izlaze iz pandemijske krize i obvezuju se na produljenja ugovora s igračima, udio stalnih transfera s naknadama značajno je porastao s 42% na 48%. S druge strane, poslovi ustupanja igrača, poslovi angažmana igrača bez ugovora (slobodni igrači) i besplatni transferi smanjili su se s 58% na 52%. Ova promjena u kombinaciji vrsta transfera primarno je odgovorna za veću potrošnju u odnosu na prethodno rekordno ljetno 2019., a ne povećanje tržišnih cijena.
16. Potrošnja klubova Saudijske Arabije – što znači klubova izvan UEFA-e odgovorna je za rekordno visokih 12% globalne aktivnosti, a to bi moglo još više rasti prema kraju prijelaznih rokova. Novčani tijekovi od transfera iz Engleske u Saudijsku Arabiju iznosili su preko 300 milijuna eura.

Talenti

17. U 20 liga koje čine osnovu za ovu analizu, prosječan broj igrača koje svaki klub uvodi u igru tijekom svoje ligaške sezone je 30. Klubovi u Norveškoj koristili su najmanji broj igrača tijekom svoje ligaške sezone 2022.: 23.6 u prosjeku, u rasponu od 20 (FK Haugesund i Lillestrøm SK) do 29 (Kristiansund BK), dok su švedski klubovi također u igru uvodili relativno mali broj igrača, s prosjekom od 25. Ovi brojevi se djelomično tumače manjim brojem ligaških utakmica (30 i 32), nego što je to drugdje slučaj.
18. Na najvišem kraju spektra 2022./23., turski klubovi (32,8) i ukrajinski klubovi (32,4) uveli su u igru najveći prosječni broj igrača s Mađarskom (32,3), Portugalom (32,3) i Grčkom (32,2) koji također pokazuju velik prosjek. U slučaju Ukrajine, radi se o naglom porastu u odnosu na prethodnu sezonu, kad su njeni klubovi uvodili u igru prosječno 25,9 igrača – što je tad bila jedna od najnižih brojki viđenih u različitim zemljama koje su bile predmetom analize.

19. Među tzv. ligama „petice“, klubovi španjolske La Lige koristili su najviše igrača, uvodeći u igru u prosjeku 30,8 igrača, 2,3 igrača više nego klubovi u Premijer ligi. Od svih klubova liga „petice“ Manchester City i SS Lazio uveli su u igru najmanji broj igrača (24), dok je UC Sampdoria u igru uvela najviše igrača (40). Ruski FK Khimki uveo je u igru najviše igrača (45) od svih klubova iz 20 liga koje su bile predmetom analize.
20. Produljeno trajanje utakmice zbog ozljeda aktualno je na početku ove natjecateljske godine. U natjecateljskoj 2022./23. godini u najvišim ligama prosječno trajanje igre je bilo 97,7 minuta, a od liga iz uzorka koji je analiziran u turskoj Super ligi je bilo preko 100 minuta (101,9). Od liga „petice“, najdulje prosječno trajanje utakmice u natjecateljskoj 2022./23. godini bilo je u Premijer ligi s 98,5 odigranih minuta. Udio utakmica s više od 100 minuta povećao se s 20% prošle sezone na više od 43% u prvih nekoliko tjedana natjecanja u tekućoj 2023./24. sezoni.
21. U natjecateljskoj 2022./23. godini prosječan broj zamjena porastao je na 4,3, povećanje od 0,1 u usporedbi sa sezonom 2021./22., budući da sve lige sada primjenjuju dopuštenje IFAB-a od pet zamjena. 20 liga koje su predmetom analize, samo Švedska (3,9), Ukrajina (4,0) i Poljska (4,3) bilježe manja smanjenja prosječnih zamjena po momčadi. Klub s najmanjim brojem zamjena od svih 325 klubova koji su analizirani također dolazi iz Švedske; IFK Göteborg s 2,9 zamjena po utakmici.
22. Klub s najvećim prosjekom je Fenerbahce koji koristi ovo dopuštenje s nešto manje od pet zamjena po utakmici, te se izjednačuje sa zemljom koja ima visok prosjek od 4,5 zamjena. Najveća povećanja bila su u Engleskoj i Škotskoj od kad su u cijelosti uveli promjenu pravila s 3 na 5 zamjena u natjecateljskoj 2022./23. godini.
23. Mladi igrači dobivaju sve više i više šansi u vrhunskom europskom nogometu. Prosječan broj minuta koje su igrači do 24 godine odigrali u domaćim ligama porastao je s 32% i u sezonama 2020. i 2021. na 34% u 2022., što pokazuje da je u zadnjim prijelaznim rokovima sve veći porast postotka potrošnje za transfere bio usmjeren na mlade igrače što se prenosi na korištenje tih igrača. Porast se evidentira kako u kategoriji do 20 godina tako i u kategoriji 20-23 godine.
24. Ako se definicija mladih igrača proširi tako da uključuje sve mlađe od 24 godine života, austrijska liga je u tom slučaju „najmlađa“ liga u kojoj igrači u toj dobnoj skupini igraju ukupno 47% minuta (od cijelih utakmica), u usporedbi sa samo 16% ukupnih minuta koliko igraju u Grčkoj i Turskoj.
25. S druge strane, igrači u dobi od 30 ili stariji igraju 34% ukupnih minuta utakmica u Grčkoj i 32% u Turskoj, u usporedbi s 14% u Nizozemskoj, Belgiji i Norveškoj. Prosječan postotak igrača starijih od 30 godina ostao je relativno stabilan posljednjih godina s blagim smanjenjem 21% na 20% od 2020. godine do danas.
26. Lige se također uvelike razvijaju i koriste vlastite igrače. Lokalno trenirani igrači odigrali su oko 52% ukupnih minuta u natjecateljskoj 2022./23. godini u 20 analiziranih liga: 13% klupski treniranih igrača; 39% igrači treniranih u savezu. Isti su postoci zabilježeni i u sezoni (natjecateljskoj) 2021.

27. Danska je zabilježila najveću brojku u odnosu na klupski trenirane igrače (24%), a slijede ju Švicarska i Norveška (19%), dok su igrači trenirani u savezu u Ukrajini činili 76% ukupnih odigranih minuta, čime je kombinirani prosjek klupski treniranih igrača i igrača treniranih u savezu u ukrajinskim klubovima porastao na 91%.
28. Četiri zemlje (Škotska, Italija, Turska i Grčka) zabilježile su brojke manje od 8% za klupski trenirane igrače, a što predstavlja manje od jednog igrača od ukupno 11. Različiti su čimbenici u igri, na primjer talijanski klubovi su značajni korisnici ustupanja, a vrijeme provedeno na posudbi ne računa se kao da se radi o klupski treniranom igraču. Turski klubovi imali su najmanji prosjek klupski treniranih igrača (5%), dok su grčki klubovi imali najniži prosjek igrača treniranih u savezu (23%). Turski i grčki klubovi imali su najniži kombinirani prosjek klupski treniranih igrača i igrača treniranih u savezu (29%).
29. Gledajući klubove "liga petice", španjolski su klubovi imali lokalno trenirane igrače koji su odigrali 62% ukupne minutaže, u usporedbi s 57% u Francuskoj, 50% u Njemačkoj, 42% u Engleskoj i 39% u Italiji.
30. Neposredni učinak ažuriranih propisa FIFA-e o međunarodnim ustupanjima jasan je što se tiče broja europskih klubova sa 6 međunarodnih ustupanja koja nisu izuzeta, smanjujući tako broj klubova s 38 u natjecateljskoj godini 2021./22. na samo 8 klubova u 2022./23. Prošle natjecateljske godine broj neizuzetih ustupanja bio je ograničen na 8, a taj će se broj u natjecateljskoj godini 2024./25. smanjiti na 6.
31. Korištenje sustava izlaznih i ulaznih ustupanja igrača i dalje se znatno razlikuje diljem Europe. Primjerice, klubovi talijanske Serie A u prosjeku su imali 6.6 ulaznih posudbi tijekom zadnje završene natjecateljske godine u usporedbi s prosječno samo 2.0 ulaznih posudbi u klubovima engleske Premier lige.
32. Ukupan broj međunarodnih i domaćih ustupanja igrača povećao se u natjecateljskoj 2022./23. godini i to broj međunarodnih posudbi povećao se za 11 %, a broj domaćih posudbi za 6 %. To se djelomično može objasniti smanjenim obujmom trajnih transfera tijekom pandemijskog razdoblja i očekuje se, prema rezultatima analize ovoljetnog prijelaznog roka, da će se tijekom tekuće natjecateljske godine broj posudbi igrača smanjiti.

Glavni treneri

33. Angažman glavnih trenera koji su tijekom protekle natjecateljske godine radili i usavršavali se u vrhunskom europskom nogometu, odnosno radili su ili bili zaposleni, trajao je 1.31 godinu (manje od 16 mjeseci) na tom istom poslu (u tom istom angažmanu). Ti prosječni angažmani bili su kraći nego prethodne natjecateljske godine i približili su se najnižoj točki u posljednjem desetljeću, a što odražava velik obrtaj glavnih trenera kao i manjak njihovih dugoročnih angažmana. Samo 9 vrhunskih trenera (prvog ranga) i 12 trenera drugog ranga tijekom prethodne natjecateljske godine bili su zaposleni deset ili više godina na istom radnom mjestu. U stvari, od 1209 glavnih trenera manje od 5% je na svom (istom) poslu pet ili više godina.

34. Izvješće pokazuje da je 66% europskih prvoligaških klubova prošle natjecateljske godine barem jednom promijenilo glavnog trenera. Prošle natjecateljske godine u najvišem rangu natjecanja zabilježeno je 735 smjena glavnog trenera čime se premašio desetogodišnji prosjek od 671 otkaza glavnom treneru u 54 europske prve lige. Od prethodno navedenih brojki samo je u natjecateljskoj 2020./21. godini zabilježeno više otkaza glavnim trenerima, a to se povećanje može povezati s time što je prethodna natjecateljska godina zbog pandemije trajala dulje.
35. Možda se diljem Europe sigurnost radnih mjesta glavnih trenera smanjuje, ali iskustva pokazuju da su nove prilike „odmah iza ugla“. Naime, 39% imenovanih glavnih trenera tijekom godine došlo je izravno s drugog posla (manje od 3 mjeseca), a kod sljedećih 29% vremenski razmak između angažmana na poziciji glavnog trenera bio je između 3-12 mjeseci.
36. Samo 7% glavnih trenera imenovanih tijekom godine preuzelo je poziciju glavnog trenera po prvi put, ali su prije preuzimanja tog posla imali puno pripremnog (prethodnog) iskustva, i to prosječno 6 godina na drugim trenerskim poslovima.
37. Dodatno se na temu o neiskustvu glavnih trenera može istaknuti da je od svih novih glavnih trenera imenovanih prošle natjecateljske godine njih 26% imalo manje od godinu dana iskustva na poslovima glavnog trenera. Dok se, primjerice, Austrija (86%) Ukrajina (80%) i Škotska (78%) uvelike oslanjaju na trenere s pet ili manje godina iskustva, s druge strane Engleska (75%) i Španjolska (77%) imenuju nove glavne trenere s najmanje 5 godina iskustva na poslovima glavnog trenera.
38. Prilikom imenovanja glavnog trenera klubovi uvažavaju i druge vrste iskustva. Na primjer, 70% glavnih trenera koje su klubovi prošle natjecateljske godine zaposlili igrali su profesionalni nogomet (bilo u prvoj ili drugoj ligi). Omjer bivših profesionalnih igrača je najveći u Ukrajini i Švicarskoj, a najmanji u Mađarskoj i Švedskoj.
39. Na broj međunarodno mobilnih glavnih trenera utječu razni čimbenici kao što su privlačnost lokalnog tržišta, jezične vještine i pogranične zemlje. Najtraženiji su španjolski i talijanski treneri od kojih 49 radi u inozemstvu i to u prvoligaškim europskim klubovima ili su na pozicijama glavnih trenera reprezentacija. Međunarodna potražnja za portugalskim (35), srpskim (28) i **hrvatskim (22)** trenerima uvelike nadmašuje broj stanovnika tih zemalja koji broji deset, sedam odnosno četiri milijuna stanovnika, te tako svjedoči o njihovom međunarodnom nogometnom ugledu.
40. U izvješću se navodi i gdje su glavni treneri započeli svoje karijere. Oko 42% trenera započelo je svoju karijeru u klubu za koji su igrali; 97% trenera započelo je karijeru u svojoj domovini. Izvješće također pokazuje da je prosječna dob trenera na njegovom prvom angažmanu bila 35 godina; i da je 53% glavnih trenera započelo karijeru na poslovima glavnog trenera.
41. Ako želite biti glavni trener, možda bi bilo najbolje odustati od pozicije vratara. Od svih glavnih trenera koji imaju prethodno igračko iskustvo svega 3% njih bili su vratari dok ih je 43% veznih igrača, 37% braniča, a 17% napadača.

Natjecanja

42. Jedna od (jedinstvenih) značajki europskih nogometnih natjecanja, na zadovoljstvo svih, je ta što se primjenjuje piramida meritokracije. Klubovi u natjecanjima napreduju i nazaduju ovisno o svojim rezultatima, zaslugama te sustavu natjecanja. Natjecanja za momčadi u najvišim ligama europskog nogometa su trostruka; natjecanje (utrka) za naslov, natjecanje (utrka) za UEFA-ina međunarodna natjecanja i natjecanje (utrka) da se izbjegne ispadanje. U mnogim slučajevima najuzbudljiviji su upravo ti rizici i opasnosti u utakama za napredovanje i u borbi od ispadanja.
43. Sportska piramida, po kojoj se klubovi kreću isključivo osnovom svojih sportskih zasluga i rezultata, je takva da je u posljednjem desetljeću u najvišem rangu domaćih natjecanja igralo 1.264 kluba unatoč tome što su, trenutno, samo 734 mjesta u najvišim ligama.
44. Povrh te piramide, u posljednjem desetljeću 562 različita kluba natjecala su se Uefinim klupskim natjecanjima.
45. U prvoligaškom nogometu natječe se 734 kluba nakon čega se piramida proširuje na 847 klubova u drugom rangu (druga liga) natjecanja, te slijedi više od 1700 u trećem rangu (treća liga), te više od 3000 u četvrtom rangu (četvrta liga), više od 4000 u petom rangu (peta liga), a zatim više od 150.000 klubova koji s više momčadi igraju amaterski nogomet.
46. Uspoređujući 54 najviše lige, iako se izvješće se usredotočuje na strateška pitanja, donosi i analizu informacija s terena, kao što su broj pogodaka, postotak pogodaka postignutih u drugom poluvremenu, omjer domaćih pobjeda i poraza (ispadanja) utakmica (gol razlika od 3+ pogodaka). Island je vodeći po broju pogodaka (3,5 + po utakmici), Hrvatska po broju pogodaka postignutih u drugom poluvremenu (62% prema 38% u prvom poluvremenu), po broju pobjeda na domaćem terenu vodeća je Bosna i Hercegovina (52% utakmica), a momčad koja bilježi najviše premoćnih pobjeda su Farski otoci (34% utakmica pobijedili su s gol razlikom 3+).

Ženski nogomet

47. Posjećenost UEFA Lige Prvakinja u natjecateljskoj 2022./23. godini ubrzanim tempom kontinuirano raste. Već je posjećenost u 2021./22., u prvoj sezoni novog ciklusa brojila 587.930 gledatelja, što u usporedbi s natjecateljskom 2016./17. čini porast od 145%. Ove natjecateljske godine broj posjetitelja se povećao za daljnjih 29% čineći ukupan broj posjetitelja 759.353.

48. Tijekom posljednjih nekoliko godina ženski se nogomet razvija zapanjujućim tempom, usporedno s profesionalizacijom, talentiranim igračicama i trenerima koji postaju sve mobilniji. To dovodi do određene koncentracije talenata u vrhunskim klubovima, posebno onim sa snažnom financijskom podrškom matičnog kluba. Unatoč tom trendu, ponovno je došlo do blagog poboljšanja natjecateljske ravnoteže sa smanjenjem broja dominantnih utakmica u kojima jedna ekipa premoćno pobjeđuje drugu (s gol razlikom 3+), 34 na 33%. S druge strane, ovaj omjer u najjačim muškim ligama prošle je sezone bio 20%.
 49. Izvješće pokazuje da 40% ženskih prvoligaških klubova djeluje neovisno od muških klubova. Geografski, klubovi u jugoistočnoj Europi imaju tendenciju djelovanja neovisnog od klubova koji vode muške ekipe; a to vrijedi za sve ženske klubove u Izraelu, Moldaviji, Crnoj Gori i Srbiji. U međuvremenu, u Belgiji, Engleskoj, Estoniji, Farskim otocima, Islandu, Luksemburgu, Malti, Norveškoj i Švicarskoj, svi ženski prvoligaški klubovi su ili potpuno integrirani ili na neki način surađuju s muškim sektorom kluba.
 50. Piramida ženskog klupskog nogometa također se osnažuje s 54 ekipe koje će biti promaknute (u viši rang) na kraju ove natjecateljske godine te dodatnih 20 ekipa s potencijalnim ispadanjem nakon doigravanja (play-off).
-